Handlingsplan for nordisk samarbejde om handicap 2015–2017

Menneskerettigheder • Mangfoldighed • Fri bevægelighed

Handlingsplan for nordisk samarbejde om handicap 2015–2017

Menneskerettigheder • Mangfoldighed • Fri bevægelighed

ISBN 978-92-893-4270-4 (PRINT)

ISBN 978-92-893-4271-1 (PDF)

<http://dx.doi.org/10.6027/ANP2015-736>

ANP 2015:736

© Nordisk Ministerråd 2015

Layout: Gitte Wejnold

Omslagsfoto: Norden.org, SignElements.com

Fotos: Norden.org, SignElements.com, Imagesubscription.com

Tryk: Rosendahls Schultz Grafisk

Oplag: 100

Skrift: Meta LR

Papir: Munken Polar

Printed in Denmark

www.norden.org/nordpub

Det nordiske samarbejde

Det nordiske samarbejde er en af verdens mest omfattende regionale samarbejdsformer. Samarbejdet omfatter Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige samt Færøerne, Grønland og Åland.

Det nordiske samarbejde er både politisk, økonomisk og kulturelt forankret, og er en vigtig medspiller i det europæiske og internationale samarbejde. Det nordiske fællesskab arbejder for et stærkt Norden i et stærkt Europa.

Det nordiske samarbejde ønsker at styrke nordiske og regionale interesser og værdier i en global omverden. Fælles værdier landene imellem er med til at styrke Nordens position som en af verdens mest innovative og konkurrencedygtige regioner.

Nordisk Ministerråd

Ved Stranden 18

1061 København K

Telefon (+45) 3396 0200

www.norden.org

Handlingsplan for nordisk samarbejde om handicap 2015–2017

Menneskerettigheder • Mangfoldighed • Fri bevægelighed

Indhold

Nordisk samarbejde om handicap	6
<i>Menneskerettigheder</i>	6
<i>Nordisk nytte gennem samarbejde om handicap</i>	7
Handlingsplan for nordisk samarbejde om handicap	8
<i>Handlingsplanens mål</i>	8
Handlingsplanens fokusområder	9
Aktivitetsplan	10
Næste skridt	19

Nordisk samarbejde om handicap

Inklusion af personer med handicap i samfundet er et vigtigt mål i det nordiske samarbejde. Samarbejdet er baseret på de nordiske landes samt Færøernes, Grønlands og Ålands fælles værdier, hvad angår demokrati, retsstat og ligestilling.

Principperne for velfærdssamfundet i Norden handler om medborgernes forudsætninger for lige muligheder og tryghed for alle uanset køn, etnisk oprindelse, religion, overbevisning, funktionsevne, alder og seksuel orientering. Det handler også om sociale rettigheder og princippet om, at alle skal have samme adgang til sundhedsmæssige og sociale tjenesteydelser, uddannelse og kultur.

Landene efterstræber en bæredygtig samfundsudvikling, som er baseret på, at borgerne er frie individer og har mulighed for at realisere sig selv.

I de nordiske samarbejdsministres visionsdeklaration fra februar 2014, *Norden – Sammen er vi stærkere*, bliver der blandt andet givet udtryk

for visioner om at skabe optimale forudsætninger for, at borgerne skal kunne bevæge sig frit mellem de nordiske lande, og at Norden skal være en innovativ region med fokus på velfærd, uddannelse, kreativitet, entreprenørskab, bæredygtighed og forskning. Samarbejdsministrene ønsker desuden at sikre, at det nordiske samarbejde om internationale spørgsmål skal fungere som et supplement til det samarbejde, der foregår i andre organisationer. Det nordiske samarbejde skal give nordisk nytte, skabe merværdi for alle og føre til konkrete resultater.

Menneskerettigheder

Mangfoldighed er en vigtig bestanddel i det nordiske samarbejdes ideologi og skaber forudsætninger for lige muligheder, social solidaritet og tryghed for alle. Mangfoldighedsspørgsmålet er relevant for de fleste områder, og alles lige mulighed for at deltage i sociale kredse og samfundets beslutningsproces er helt centralt for det nordiske samarbejde.

Målsætningen for handicappolitikken er, at personer med handicap inkluderes i alle aspekter af samfundet. Politikken bliver i stadig stigende grad præget af rettighedsperspektivet, som har fået et globalt udtryk i FN's konvention om rettigheder for personer med handicap (handicapkonventionen).

Samtlige nordiske lande har underskrevet konventionen, og den er blevet ratificeret af Danmark, Sverige, Norge, Færøerne og Grønland. Island, Finland og Åland forbereder en ratificering inden for den nærmeste fremtid. Konventionens tillægsprotokol om individuel klagerettighed er blevet ratificeret af Sverige og Danmark.

I FN-konventionens Artikel 33 er det beskrevet, hvordan deltagerstaterne bør gennemføre konventionen i overensstemmelse med deres organisationsstruktur og gennem tre særlige mekanismer. Dels skal der oprettes en koordinerende og en overvågende mekanisme, og derudover skal man inddrage personer med handicap i den overvågende

mekanisme via de organisationer, der repræsenterer dem.

Nordisk nytte gennem samarbejde om handicap

Handicappolitik bedrives parallelt på forskellige niveauer. En stor del af politikken udformes på nationalt niveau, og et fællestræk for de nordiske lande er, at gennemførelsen i stadig højere grad sker i kommunalt regi. Det nordiske samarbejde om handicap foregår hovedsageligt i form af forskellige typer viden-delning og erfaringsudveksling mellem forskellige aktører og på forskellige niveauer. Handicaporganisationer, myndigheder, forskere, politiske partier og statsforvaltninger samarbejder for at danne sig et overblik over, hvordan de forskellige love, støtteordninger og tjenester fungerer i praksis, og hvordan de kan forbedres for at øge inklusionen.

Landene deltager i internationalt samarbejde og bliver påvirket direkte og indirekte af politiske beslutninger og tendenser samt af den almene markeds- og samfunds-

mæssige udvikling. Ved at samarbejde kan landene fjerne grænsehindre, ændre lovgivning, udveksle gode eksempler og undgå at gentage hinandens fejltagelser. Gennem deres samarbejde gør landene det lettere for udsatte grupper at deltage aktivt i sociale kredse.

Med nordisk nytte menes der, at samarbejdet skal skabe merværdi gennem aktiviteter, der ellers ville foregå på nationalt niveau, men som i kraft af fælles nordiske løsninger fører til mærkbare positive effekter.

Samarbejdet manifesterer og udvikler den nordiske samhørighed og øger de nordiske landes kompetence og konkurrenceevne.

I denne handlingsplan beskrives denne nordiske nytte ud fra denne definition – både i den overordnede målsætning og for hvert fokusområde.

Handlingsplan for nordisk samarbejde om handicap

Udvalget af fokusområder og aktiviteter i denne handlingsplan er baseret på strategidokumentet for ministerrådets virksomhed, det aktuelle strategidokument for handicappolitikken i de nordiske lande og de selvstyrende områder, Nordens Velfærdscenters tendensrapport for handicappolitikken forudsætninger¹ samt projektrapporten *Funkti-onshinderpolitik i Norden*.

Handlingsplanen består af en overordnet målsætning og aktiviteter inden for tre fokusområder: Menneskerettigheder, mangfoldighed og fri bevægelighed.

Handlingsplanen indeholder aktiviteter af overordnet strategisk art med fokus på integration af handicapperspektivet i henhold til sektoransvarlighedsprincippet, hvilket dog ikke udelukker yderligere projektvirksomhed omkring aktuelle temaer.

Handicappolitik er et tværsektorielt anliggende, og dermed indeholder handlingsplanen flere aktiviteter, som indebærer et sektoransvar for Nordisk Ministerråds forskellige fagråd².

Handlingsplanens mål

Handlingsplanens overordnede mål er at bidrage til en effektiv inklusion af handicappede gennem en styrket nordisk videndeling og et tættere samarbejde vedrørende handicap-politik.

Det nordiske samarbejde om handicap skal

- være til nytte for landene og gøre en forskel for nordiske borgere med handicap,
- supplere og styrke de igangværende nationale processer, hvis mål er inklusion i alle aspekter af samfundet,
- skabe og øge synergivirkninger i forhold til andre internationale samarbejder og processer, der har inklusion som mål,

- fremstå som et godt eksempel på, hvordan officielle virksomheder kan arbejde med mangfoldighed og inklusion af personer med handicap.

Metoder

- skabe forudsætninger for udveksling af erfaringer, opretholdelse af kompetencer og udvikling af metoder til inklusion af personer med handicap på et antal strategiske områder og i udvalgte sammenhænge,
- øge bevidstheden om handicapperspektivet i Nordisk Ministerråds og Nordisk Råds kernevirksomheder, fx sekretariater, institutioner, programmer og netværk,
- øge handicappede personers tilgængelighed til og i Nordisk Ministerråds og Nordisk Råds virksomheder

¹ <http://www.nordicwelfare.org/Publications/Trender-i-funktionshinderpolitiken/>

² Nordisk Ministerråd består af elleve ministerråd for forskellige politikområder, hvoraf et, de nordiske samarbejdsministres ministerråd, har det overordnede ansvar. For hvert ministerråd findes der en embedsmandskomite med embedsmænd fra ministrenes respektive ministerier i landet. Samarbejdsministrenes komité hedder Nordisk Samarbejdskomite. Nordisk Ministerråds sekretariat administrerer samtlige ministerråd, herunder også embedsmandskomiteernes arbejde, og koordinerer arbejdet med institutioner, programmer og en del af de projekter, som ministerrådene vedtager.

Handlingsplanens fokusområder

Menneskerettigheder

At støtte og styrke arbejdet med national gennemførelse og overvågning af FN's konvention om rettigheder for personer med handicap.

Mangfoldighed

At styrke inklusion, fremme ligestilling og modvirke diskriminering af personer med handicap i alle dele af det nordiske samfund ved at integrere handicapperspektivet med afsæt i mangfoldighedspektivet.

Fri bevægelighed

At fremme fri bevægelighed og fjerne grænsehindre, der berører personer med handicap.

Aktivitetsplan

De aktiviteter, der beskrives herunder, er foreløbige forslag, som vil blive bearbejdet yderligere af de sektorer, som de henvender sig til, og såfremt den pågældende sektor anser forslagene for at være relevante.

Fokusområde 1:

Implementering af menneskerettigheder

FN's handicapkonvention er en relativt ny konvention. Formålet med aktiviteterne på dette fokusområde er at fremme landenes arbejde med menneskerettigheder ved at støtte processer til national gennemførelse og overvågning af konventionen.

Målet for aktiviteterne på dette område er at

- skabe platforme til erfaringsudveksling og udvikling af effektive instrumenter til gennemførelse af FN-konventionen,
- skabe en dybere forståelse af gennemførelsen af FN-konventionen,
- skabe synergieffekter i forhold til andre internationale samarbejder og processer, der har inklusion som mål
- styrke kompetencen hos personer, som er involverede i gennemførelsen af FN-konventionen,
- finde gode eksempler på gennemførelsen af FN-konventionen.

Aktivitet 1.1 Ekspertnetværk, som skal styrke gennemførelsen af FN-konventionen

Nordens Velfærdscenter samordner netværkets virksomhed. Lande og selvstyrende områder udpeger ekspertnetværkets medlemmer. Netværket afholder årlige møder og opretholder kontakten i handlingsplanens gennemførelsesperiode.

De relevante artikler i FN-konventionen er blandt andet Artikel 33 om national gennemførelse af konventionen, Artikel 4.3 om at inddrage personer med handicap og deres repræsentanter samt Artikel 32 om internationalt samarbejde.

Omkostninger: Opgaven udføres inden for Nordens Velfærdscenters eksisterende økonomiske rammer.

Aktivitet 1.2 Konference om gennemførelse af FN-konventionen

Nordens Velfærdscenter arrangerer konferencer om gennemførelsen af FN's konvention om rettigheder for personer med handicap. Konferencerne kan også handle om temaer,

som vedrører forskellige artikler i konventionen.

En af de relevante artikler i FN-konventionen er Artikel 33 om national gennemførelse af konventionen.

Omkostninger: Opgaven udføres inden for Nordens Velfærdscenters eksisterende økonomiske rammer.

Aktivitet 1.3 Nordisk uddannelse om handicap og rettigheder

Nordens Velfærdscenter udvikler i samarbejde med Nordisk Ministerråd for uddannelse og forskning og udvalgte uddannelsesinstitutioner et uddannelsesprogram efter det irske forlæg International Disability Law Summer school³.

De relevante artikler i FN-konventionen er blandt andet Artikel 33 og Artikel 4.3 CRPD om national gennemførelse af konventionen og inddragelse af personer med handicap og deres repræsentanter.

Omkostninger: Omkostningerne anslås til DKK 300.000.

³http://www.nuigalway.ie/cdlp/Summer_School_2015/summer_school_2015_info.html

Fokusområde 2: Mangfoldighed og integration af handicapperspektivet

Arbejdet med mangfoldighed ud fra et handicapperspektiv handler om tilgængelighed i bred forstand, hvilket også kaldes for universelt designede miljøer, tjenester og kommunikation.

Inden for rammerne af Nordisk Ministerråds strategi for bæredygtig udvikling og gennem et samarbejde mellem Nordisk Ministerråd for social- og sundhedspolitik og Nordisk Ministerråd for ligestilling gennemføres et paraplyprojekt med tre spor.

Formålet er at integrere handicapperspektivet i en række strategiske sammenhænge inden for det officielle nordiske samarbejde. Projekterne bliver koordineret og udført af sekretariatet for Rådet for nordisk samarbejde om handicap ved Nordens Velfærdscenter.

Målet for aktiviteterne på dette fokusområde er at

- skabe et system til integration af handicapperspektivet, under hensyntagen til et køns-/

ligestillingsperspektiv, i det nordiske samarbejde,

- arrangere mindst to workshops og ekspertmøder om kønsrelateret vold mod kvinder og mænd med handicap,
- formulere et forslag om foranstaltninger mod kønsrelateret vold mod kvinder og mænd med handicap,
- bidrage til bæredygtig udvikling gennem universelt design, blandt andet ved at etablere en nordisk arbejdsgruppe,
- øge tilgængeligheden for mænd og kvinder med handicap til og i Nordisk Ministerråds og Nordisk Råds virksomheder,
- formulere et forslag til, hvordan et fortsat nordisk samarbejde om universelt design kan organiseres.

Omkostninger: Projekterne har et samlet budget på DKK 1.000.000 fra implementeringsbudgettet under mangfoldighedsmålene i strategien for bæredygtig udvikling.

Aktivitet 2.1 Systematisk opfølgning og fokus på handicapperspektivet i overensstemmelse med sektorsansvarlighedsprincippet (mainstreaming) i det officielle nordiske samarbejde

Denne aktivitet foregår i tæt samarbejde med de ansvarlige parter i Nordisk Ministerråds og Nordisk Råds sekretariat og består i at rådgive om, hvordan virksomheden kan udarbejde politikker og tjeklister for eksempelvis tilgængelige møder og kommunikation, mangfoldighedspektivet i personalepolitik i forhold til arbejdsmiljø, rekruttering m.v. Det er vigtigt, at især personer med personaleansvar inddrages i arbejdet. Dette arbejde gennemføres med henblik på integration af ligestilling, integration af bæredygtig udvikling og tidligere kortlægning af mangfoldighed inden for Ministerrådets virksomheder.

De relevante artikler i FN's konvention er Artikel 4 om generelle forpligtelser, Artikel 8 om bevidstgørelse af situationen for personer med

handicap, Artikel 29 om deltagelse i det politiske og offentlige liv, Artikel 27 om arbejde og beskæftigelse samt Artikel 32 om internationalt samarbejde.

Omkostninger: Dækkes af implementeringsbudgettet for mangfoldighedsmålene i strategien for bæredygtig udvikling.

Aktivitet 2.2 Multidiskrimination og kønsrelateret vold mod kvinder og mænd med funktionsnedsættelser

I dette projekt samles viden om multidiskrimination og beskyttelse mod diskrimination, risiko for vold samt de forskellige typer vold, som målgruppen udsættes for. Både mænd, kvinder, piger og drenge er omfattet. Gode eksempler på forebyggelse og behandling indsamles og formidles. Målet er at komme med forslag til foranstaltninger og anbefalinger vedrørende dette tema til de nordiske lande.

For dette projekt er de relevante artikler i FN's konvention om rettigheder for personer med handicap blandt andet de generelle principper som ikke-diskrimination og tilgængelighed, men også flere af konventionens rettighedsartikler. Artikel 6 handler om kvinder med handicap, Artikel 16 om frihed for udnyttelse, vold og misbrug, Artikel 12 om lighed for loven og Artikel 13 om adgang til retssystemet. Også Artikel 32 om internationalt samarbejde er relevant i denne sammenhæng.

Omkostninger: Dækkes af implementeringsbudgettet for mangfoldighedsmålene i strategien for bæredygtig udvikling.

Aktivitet 2.3 Arbejdsgruppe om universelt design som et middel til at opnå et bæredygtigt samfund

Der nedsættes en arbejdsgruppe med eksperter i universelt design. Gruppens medlemmer skal fungere som støtte i forbindelse med implementeringen af universelt design og

arbejde, som har til formål at gøre det nordiske samarbejde mere tilgængeligt i bred forstand. Gruppens medlemmer bidrager ved at hjælpe med at udarbejde behovsanalyser og forslag til forbedret tilgængelighed.

Gruppen skal også fremlægge forslag om et fortsat nordisk samarbejde om implementering af universelt design.

De relevante artikler i FN's konvention om rettigheder for personer med handicap er blandt andet Artikel 9 om tilgængelighed, Artikel 29 om deltagelse i det politiske og offentlige liv og Artikel 32 om internationalt samarbejde.

Omkostninger: Dækkes af implementeringsbudgettet for mangfoldighedsmålene i strategien for bæredygtig udvikling.

Fokusområde 3: Fri bevægelighed

Et prioriteret område inden for det nordiske samarbejde er at rette opmærksomheden mod og fjerne grænsehindre for mobilitet mellem landene. Der foreligger en ny handlingsplan for grænsehindrings-samarbejdet og en særlig dagsorden for social- og sundhedssektoren⁴. Selvom mange grænsehindre er blevet fjernet, og på trods af de mange igangværende kortlægninger og projekter, findes der stadig mange hindringer for personer med handicap. Det kan dels skyldes, at handicapperspektivet ikke er blevet gjort tilstrækkeligt tydeligt, eller at der skal ryddes yderligere hindringer af vejen, for at borgere med særlige behov nemt skal kunne udnytte de muligheder for mobilitet mellem landene, der er blevet skabt. Også EU har særlige satsninger, som skal fjerne hindringer for personer med handicap⁵.

Målet for aktiviteterne på dette fokusområde er at

- styrke kompetencerne i forhold til handicapperspektivet hos

de aktører, som udreder og foreslår løsninger til grænsehindringsmæssige problemstillinger på to årlige møder med repræsentanter fra Rådet for nordisk samarbejde om handicap,

- styrke kompetencerne i forhold til grænsehindringssamarbejdet blandt medlemmerne af Rådet for nordisk samarbejde om handicap.

I sidste ende er målsætningen at fjerne hindringer for mobilitet på tværs af landegrænser for personer med handicap.

Aktivitet 3.1 Bevidstgøre og sætte fokus på handicapperspektivet inden for grænsehindringssamarbejdet

Denne aktivitet gennemføres af Rådet for nordisk samarbejde om handicap sammen med Grænsehindringsrådet på årlige møder og udføres inden for Rådet for nordisk samarbejde om handicaps budget for 2015–2017.

De relevante artikler i FN's konvention om rettigheder for personer med handicap er blandt andet Artikel 18 om retten til at færdes frit, Artikel 9 om tilgængelighed og Artikel 32 om internationalt samarbejde.

Omkostninger: Projektet udføres inden for Rådet for nordisk samarbejde om handicaps budget.

Aktivitet 3.2 Undersøgelse af mobiliteten for personer med handicap på det nordiske arbejdsmarked

Dette er en projektidé, som kræver yderligere forankring i arbejdssektoren, som vil få ansvaret for koordinering og finansiering. Nordens Velfærdscenter udvikler i samarbejde med Nordisk Ministerråd for arbejdsliv og andre interessenter et projekt, som skal undersøge mobiliteten hos personer med handicap på det nordiske arbejdsmarked. Disse interessenter inkluderer Rådet for nordisk samarbejde om handicap, Nordjobb, Hallo Norden, Bistandsgruppen, Socialsikringsgruppen, handicaporgani-

⁴ <http://www.norden.org/da/nordisk-ministerraad/samarbejdsministrene-mr-sam/grænsehindringsarbejde>

⁵ http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/disability_and_old_age/c11415_sv.htm

sationernes ungdomsorganisationer samt visse udvalg under Nordisk Råd, det faglige samarbejdsorgan og arbejdsgiverorganisationer.

De relevante artikler i FN's konvention om rettigheder for personer med handicap er blandt andet Artikel 27 om arbejde og beskæftigelse, Artikel 9 om tilgængelighed, Artikel 20 om personlig mobilitet og Artikel 32 om internationalt samarbejde.

Omkostninger: Omkostningerne er beregnet til DKK 200.000.

Aktivitet 3.3 Undersøgelse af den uddannelsesmæssige mobilitet mellem de nordiske lande for personer med handicap

Dette er en projektidé, som kræver yderligere forankring i blandt andet uddannelses- og forskningssektoren, som vil få ansvaret for koordinering og finansiering. Der er også behov for dialog med potentielle udførere. Andre interessenter er Nordjobb, Hallo Norden, Bistandsgruppen, Socialsikringsgruppen,

handicaporganisationernes ungdomsorganisationer samt visse udvalg under Nordisk Råd.

De relevante artikler i FN's konvention om rettigheder for personer med handicap er blandt andet Artikel 24 om uddannelse, Artikel 9 om tilgængelighed og Artikel 32 om internationalt samarbejde.

Omkostninger: Omkostningerne anslås til DKK 300.000.

Næste skridt

Alle aktiviteter i denne handlingsplan beskrives relativt overordnet og skal bearbejdes yderligere og beskrives i nærmere detaljer på et senere stadie i processen.

For hver aktivitet vil der derfor blive udarbejdet en mere detaljeret projekt- og kommunikationsplan, ansvarsfordeling og et budget. Det vil foregå i fællesskab mellem kernevirksomheder inden for Nordisk Ministerråds sekretariat.

Nogle af aktiviteterne kan igangsættes med det samme, mens andre aktivitetsforslag skal forankres, behandles og vedtages i Nordisk Ministerråds forskellige fagudvalg.

Det er vigtigt, at personer med handicap og deres repræsentanter på en meningsfuld måde bliver inddraget i planlægningen, gennemførelsen og evalueringen af handlingsplanens eksekvering.

Metoderne til inklusion og implementering af handicapperspektivet handler om tilgængelighed i bred forstand, herunder også attituder.

norden

Nordisk Ministerråd

Ved Stranden 18
DK-1061 København K
www.norden.org

ISBN 978-92-893-4270-4 (PRINT)
ISBN 978-92-893-4271-1 (PDF)
ANP 2015:736